FUNEBRÁCKÁ ROMANCE

Radovan Krátký

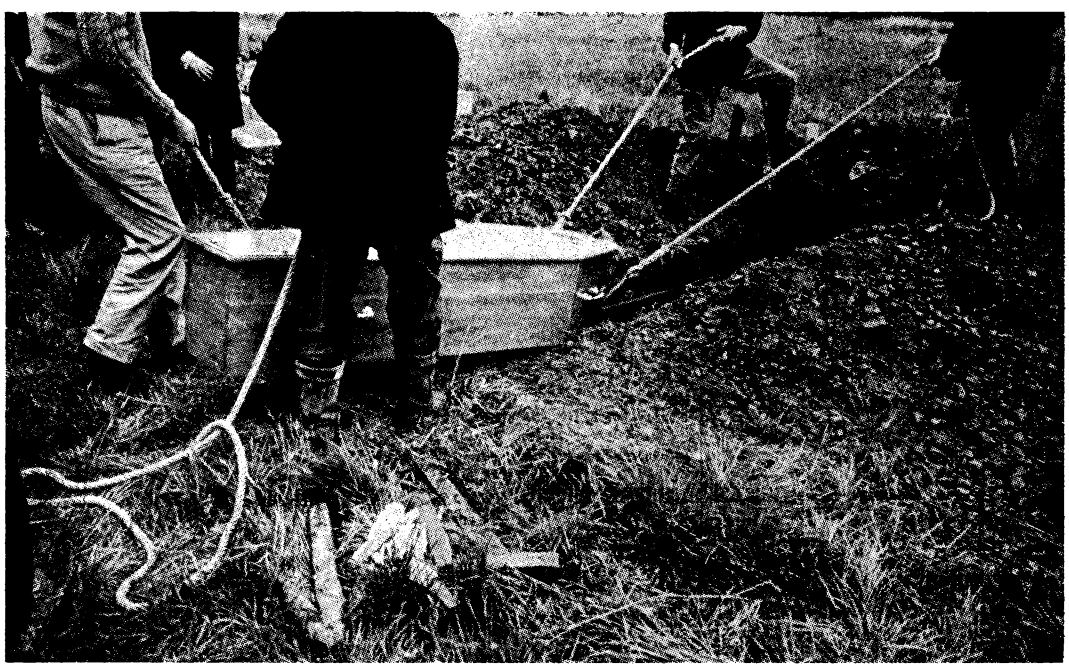

RADOVAN
KRÁTKÝ
213

V roce 1963 vyšlo ve Francii znamenité dílo černého humoru PŘÍRUČKA UMĚNÍ UMÍRATI (André Ruellan: *Manuel du savoir-mourir*). V roce 1966 vydal Robert Sabatier SLOVNÍK SMRTI (*Dictionnaire de la mort*), kde probíhá tento námět víceméně causeristicky asi v pěti stech heslech. Časopis CRAPOUILLOT věnoval pohřbívání celé číslo — nazval je *Le meilleur commerce du monde* a velmi ostře v něm útočí na tento nejlepší obchod na světě či spíše na toto řemeslo, jež má čím dál zlatější dno.

—

Nedopočítali bychom se však ve Francii nebo jinde podobných děl, která přistupují k posledním věcem člověka bez důstojné vážnosti, s úsměvem či šklebem. Černý humor je bez této oblasti nemyslitelný a v jiném umění je velmi často naprosto nepřehledná mez mezi nahou, nepříjenou pravdou a jízlivostí. Někdy lze dokonce mluvit o hotové vzpouře proti prastarému (povětšinou náboženskému) pojetí smrti, onoho vozky, jenž ne bičem, ale kosou žene lidské spřežení ze světa tohoto na svět onen.

—

Odpověď na otázku, proč tomu tak je, není zdaleka tak jednoduchá, jak by se zdálo. Nelze tu totiž vystačit s tím, že životu zasadily smrtelné rány dvě světové války a časy, které přišly po nich, kdy smrt každodenně sedá s lidmi ke stolu a spí s nimi pod jednou střechou. Už pohádkové pojetí smrti jako *kmotřičky* bylo kdysi rebelií proti kostrounovi, přízraku děsivému a nelítostnému, ničiteli a strůjci zla — ať už má či nemá náboženský háv.

—

Lehkovážnost k posledním věcem člověka či nicotě smrti nelze také vysvětlovat „cynismem" nebo jakousi „zkažeností" morálky některých zemí. Je přece obecná povědomost o tom, že tam či onde, kdysi nebo nedávno byla šmelinářsky provážena či pašována zabitá prasata v rakvi. Světem koluje sdostatek historií o tom, jak byl ochmelka převážen v pohřebním voze v dešti. Skoro všude najdeme hrůzostrašné historie o mrtvých, kteří zničehonic obživli, někdy za velmi komických okolností, a matróny z našich měst či tetky z vesnic měly za starodávných časů pro táčky dost nebožtíků, kteří naháněli husí kůži. Ty malé české „horrory" vyprávěly o kostlivcích, kteří šplhali po věžích za hrobníkem, jenž jim ukradl punčochu či rubáš, pyšné umrlkyně vystrkovaly za trest z hrobu nohu v atlasovém střevíčku a červené hamburské punčoše, probouzely se nevěsty v hrobech, protože jim ničemný lupič chtěl stáhnout prsten s prstu, a probrala se i hltavá slečna, jíž o velikonocích zaskočil vařený žloutek, zadusil ji, ale v pravý čas (k hrobu se dostavil plačící milenec) žloutek sklouzl do žaludku a zesnulkyně otevřela oči.

—

U nás sice neexistují literární díla černého humoru, lelkujícího po márnicích a obcujícího s funebráky či omyvači mrtvol, zato však je dost neméně cenných anekdotických příběhů, jež se šíří ústním podáním. Pookupační časy vypracovaly příběh o chamtivé rodině v horách, jež měla zásoby všeho — i rakví — a jíž zemřel dědeček v zimě, takže nemohl být pro zmrzlou zem pohřben dřív než na jaře. V létě se však seznalo, že místo dědečka byl pohřben pytel mouky a že dědeček je pořád ještě na půdě — v jiné rakvi. Nedávné časy zase přišly s mrtvou domovnicí, jež se ze smrti večer probudila, otevřela zvonícímu nájemníkovi a ráno byla nalezena na loži opět mrtva a se spropitným — s bůrem, jak praví příběh — v ruce. Skoro vážně se vypráví o holčičce v krinolíně, jež se někdy procházela v jednom bytě po příborníku, na němž zanechávala v prachu stopy bosých nohou, a pak mizela ve zdi — než byla ve zdi nalezena kostra malé holčičky. A vypráví se také o pánovi, jenž chtěl do Prahy nenápadně převézt z venkova zesnulou babičku (důvody se uvádějí různé) a zabalil umrlou do koberce. Cestou však ten srolovaný koberec ztratil a dodnes nenašel ani koberec ani zesnulou.

—

Toto ovšem zde není uváděno pro nějaké srovnání — je to jen případná obrana před těmi, kdo by se horšili nad zkažeností světa za humny, jemuž není nic svaté, hovoří-li se o pohřbech, umírání a smrti. A nechce-li to někdo chápat co obranu — nechť úvodní řádky slouží aspoň jako upozornění, že několik dalších stránek nehledá a nemůže zevrubně hledat příčiny, odkud se vzal onen pohled na poslední věci člověka — jedněmi nazývaný „cynický", jinými „satirický". Není totiž bez důvodu, proč je tu tak obšírně traktován právě časopis CRAPOUILLOT a právě jeho námět.

—

Ať tak či onak — je nutno přiznat, že tenhle způsob zpracování se vymyká běžným manýrám. Francouzský časopis CRAPOUILLOT, jenž pranýřuje obchod s pohřby, se však rovněž vymyká běžnému pojetí — a z „rouhání" či „cynismu" by snad bylo třeba se u nás omlouvat, kdyby po naší zemi nebyly obcházely desítky fotografů, kteří z fotografií drahých zesnulých vyhotovovali portréty statných žen hovějících si u břízky či mužů stojících nedbale v kšandách u keře růží — a kteří na zvláštní přání (a za zvláštní příplatek) pozůstalých přidělávali oživlým nebožtíkům na fotografii bujnější ňadra či holohlavým kučery (pomocí kartáčku na zuby). Nebo kdyby se byli už omluvili veřejnosti všichni ti, co konejšili ve svém pohřebním ústavu pozůstalé: „Dáme do rakve nějaké ty svaté obrázky a trochu asparagusu, ono to prokoukne a hned to bude veselejší." Nebo kdyby už neexistovaly při hřbitovech klany pohřebních zpěváků, kteří si vysloužili pojmenování „mrchopěvci".

—

Dosti však již zdůvodňování — je řeč o časopisu CRAPOUILLOT číslo 69, který vydává v Paříži Jean-Jacques Pauvert. Vybírám z něho a cituji z jeho 64 stran někde obšírněji, někde kuse, jak už to bývá, nelze-li přetisknout vše. Snad se však podaří nesetřít atmosféru.

—

Vzhůru tedy na pohřeb — poněkud neobvyklými cestami, neboť články a dokumenty textové i obrazové zmíněného čísla CRAPOUILLOTU se dělí zhruba do čtyř úseků:

A. A co když po smrti obživnete...
B. Přestaňte umírat!
C. V jaké rakvi je pohřeb nejlepší...
D. Jak sehnat mrtvolu?*)

A CO KDYŽ SE V RAKVI PROBUDÍTE?

Molière v jednom svém dramatě poznamenává:

Kdo brzy pohřbívá, je často vrah,
neb jenom jako mrtvý vypadá ten na márách...

O Chopinovi je známo, že měl strach, aby nebyl pohřben zaživa. Dáma s kaméliemi — Marie Duplessisová — si přála, aby měla víko rakve zevnitř na zástrčku pro případ, že by obživla a chtělo se jí vylézt z hrobu.

—

Toto jsou titulky z francouzských časopisů za posledních deset let:

MRTVÝ SE PROBUDIL a s řevem se dal na útěk

Za deset hodin po své smrti se vrátila z márnice do nemocnice

MRTVÝ PO MĚSÍCI HÝBE NOHAMA A MLUVÍ

Umrlý po dvou dnech zdvihl víko rakve a omdlel překvapením

V MÁRNICI V BÉZIERS MUSELI ZAMĚSTNANCI SPOUTAT MRTVÉHO, JENŽ JIM CHTĚL UTÉCI

Snad nebude na škodu, nespokojíme-li se jen strohými větami a zmíníme-li se o některých případech podrobněji.

21. září 1958 přinesly pařížské noviny zprávu, že jistá stará dáma, bydlící ve čtvrti L'Étoile — paní Angèle C., 81 let — ztratila vědomí. Mladá služebná zavolala ošetřujícího lékaře a rozrušeně mu sdělila: „Pane doktore, paní je mrtva, co mám dělat?" — „Zavolejte doktora X., úředního lékaře," odvětil jí stručně. Doktor X. zběžně okoukl mrtvou a vystavil povolení k pohřbu. Byli zalarmováni příbuzní, bylo stanoveno datum pohřebních obřadů, rozběhla se úřední procedura, ale tu zažil ošetřující lékař ohromné překvapení, když zdvihl zvonící telefon a uslyšel v něm onu starou dámu. Volala ho osobně, aby ji přišel navštívit, že se cítí „poněkud unavena".

25. srpna 1951 zemřela v jedné vsi poblíž Neapole paní Rosa Frisellová. Povolaný lékař konstatoval smrt. Po třech dnech, když ji ukládali do rakve, otevřela paní Rosa Frisellová oči a otázala se, co to s ní dělají.

—

Neméně znamenitý je příběh jednoho Mexičana, který se udál 22. října 1956. Pan Theodor Zarate zesnul, byl v rakvi uložen do pohřebního auta a převážen na hřbitov. Šofér však cestou havaroval — narazil na strom

*) Připouštím samozřejmě, že ne všechny čtenáře zajímají všechny kapitoly — že se třeba najde někdo, kdo by chtěl po smrti obživnout, ale zhola ho přitom neláká funebrácké povolání. Nicméně radím každému, aby četl od začátku do konce, neboť všechny čtyři části mají svou logiku a — i když se to na první pohled nezdá — svůj záměr.

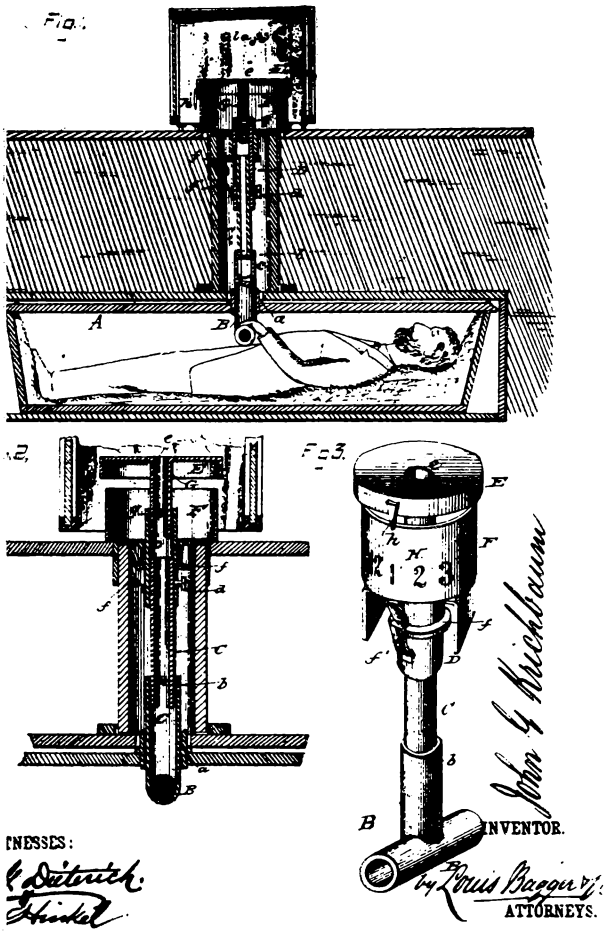

Pneumatický systém M. J. Krichbauma, vynalezený r. 1882

— a na místě zemřel. Druhý mrtvý vypadl s rakví z auta, vylezl z ní však a začal volat, co má ten rámus znamenat, neboť již okoušel věčného pokoje.

—

Největší strach, že budou pohřbeni zaživa, přepadl lidi ve Francii v polovině XVIII. století — po tom, co lékař Jacques Bruhier d'Ablaincourt uveřejnil překlad *Pojednání o nejistotě známek smrti* od svého dánského kolegy Winslowa. Obohatil je o hromadu nekontrolovatelných příběhů, přejatých bez ladu a skladu z nejpodezřelejších pramenů, a uvedl pomalu na dvě stovky případů lidí, kteří byli omylem položeni na máry. (Jeden z těchto nebožáků byl dokonce prohlášen za mrtvého dvakrát, ačkoli byl pořád živý a předčasný pohřeb si nezasloužil.)

Strach Francouze však neopustil ani v století XIX. Roku 1837 akademie věd vypsala cenu za takovou práci, která vykoumá, jak to udělat, aby někdo nebyl pohřben nevhod. Ještě v červenci 1948 však volal v shromáždění doktor Huet:

Bezpochyby vám není známo, že v Paříži je každý rok pohřbeno šedesát až osmdesát lidí zaživa! V průměru lze říci, že v celé zemi připadá na pět set osob jedna zaživa pohřbená.

Taková slova jistě znějí strašlivě a je s podivem, že jeho kolega doktor Vergnolles se tomu začal chechtat a tázal se, zda by tedy neměli dělat funebráci to, co dělávali kdysi, totiž kousnout každého mrtvého do palce, aby se přesvědčili, zda nebožtík je doopravdy mrtvý.

—

Jacques Delarue, z něhož je celý tento úsek citován a čerpán, se ve své stati zmiňuje ještě o mnohých případech a také o nejrůznějších opatřeních vymyšlených v minulosti k tomu, aby nebyli do hrobu kladeni lidé živí. Měla by tedy být řeč například o zkoušce Icardově, pracující s chemikáliemi na papíře, který se má přikládat zesnulému k nosu, aby dýchací cesty prozradily i sebenepatrné stopy života. Za mnohem pozoruhodnější však lze považovat nejrůznější vynálezy, s nimiž přišli bystří duchové v průběhu XIX. století. Sestrojovali totiž nejdůmyslnější zařízení do hrobu — pro případ, kdyby se nebožtík v rakvi probral. Dávala nad hrobem znamení praporkem, zvonkem či jinak. Mnozí z těchto důmyslných lidí byli vedeni péčí o lidstvo, jiní nadějí na velký zisk — žádný z těchto výrobků se však kupodivu neujal, žádný nebyl vyráběn ve větším množství, a žádný tedy nepřinesl kýžený výdělek.

—

Funebrácké řemeslo šlo dál svými cestami, zdokonalovalo své metody v mezích mírného pokroku a jde v tomto duchu dál, což je na pováženou.

Americký lékař doktor Carlton totiž tvrdí, že při 30 000 pohřbech dojde k jedné zmýlené, z čehož plyne, že

ZA CELOU KŘESŤANSKOU ÉRU BYLY UŽ POHŘBENY 4 MILIÓNY LIDÍ ZAŽIVA

Se zvláštní teorií, jak zabránit tomu, aby se lidé neprobouzeli v hrobech či na márách, přišli Američané. Tato teorie praví:

Nechcete-li být pohřbeni nevhod — — — — —

— — — PŘESTAŇTE UMÍRAT!!!!

Potlačme úsměv, tato teorie pracuje naprosto vědecky. Ve Spojených státech ale i v čtrnácti jiných zemích lze již dnes potkat člověka, který má u sebe vyplněnou tuto kartičku:

JÁ PODEPSANÝ POTVRZUJI, ŽE SI PŘEJI, ABY MÉ TĚLO BYLO V PŘÍPADĚ ÚMRTÍ NEPRODLENĚ ZMRAZENO A ABY BYLO USKLADNĚNO V TEMPERATUŘE CO MOŽNÁ NEJNIŽŠÍ. MÁ ŽÁDOST JE V SOUHLASU S PŘÁNÍM MÝCH PŘÍBUZNÝCH.

PODPIS . . . . . .

DATUM . . . . . .

atd.

Na kartičce je ještě uvedeno, aby byla zpravena firma INTERNATIONAL HEADQUARTERS LIFE EXTENSION SOCIETY, 2011, „N" STREET, N. W. WASHINGTON 36, D. C., USA
a na zadní straně jsou uváděny různé pokyny o mrazení a tak podobně.

Eric Norden uvádí případ jedné Američanky z Ohia: „. . . zemřela na srdeční mrtvici, ale před svou smrtí zanechala pokyny, aby její mrtvola byla zmrazena ve zvláštním chemickém přípravku a pak uložena v jakési hermetické krabici, vyrobené společností JUNO. Zamýšlela tím uchránit tělo před rozkladem až do té doby, než medicína najde prostředek, jak vyléčit to, co ji potkalo. Pak by byla rozmrazena, srdeční mrtvice by byla vyléčena a dokonale uzdravená žena by začala vesele žít nový život. Rodiče této ubohé dámy však k jejímu neštěstí — neboť nepředvídala vše — odmítli platit výlohy spojené s tímto experimentem na přežití života . . ."

RADOVAN
KRÁTKÝ

Několik slov o tom, co to je L. E. S.
LIFE EXTENSION SOCIETY — společnost na prodloužení života — má sídlo ve Washingtonu a vydává pozoruhodný měsíčník, nazvaný FREEZE-WAIT-REANIMATE (což přeloženo znamená: Zmrzněte — Počkejte — Obživnete). Ředitel společnosti L. E. S., pan Evan Cooper, v něm bojuje za mrazení nebožtíků a zamýšlí „léčit smrt". Napsal například:

Tisíce lidí už byly přivedeny k životu umělým dýcháním nebo ocelovými plícemi. Mnoho nemocí, jež před čtyřiceti lety znamenaly smrt, je dnes léčeno novými metodami.

Pan Evan Cooper tedy vychází z nejrůznějších poznatků vědy, která předpokládá prodloužení lidského života, a podle pokusů se zvířaty zmrazenými na —459,6 F usuzuje, že lidstvo má tuto naději:

1. zemře-li někdo na nevyléčitelnou chorobu, je třeba ho ihned zmrazit a uložit do zvláštní chladírny
2. a sotvaže věda objeví způsob, jak léčit to, co bylo dříve nevyléčitelné, nebožtíka vhodně rozmrazit a vyléčit.

Společnost L. E. S. má už několik desítek členů. Mezi nadšence „zmrazení" patří například herečka Dorothy Lamourová. Společnost L. E. S. usiluje o to, aby přihlášku k zmrazení vyplnil také Salvator Dali. Jestliže to učiní, nebude muset platit ani haléř — ani za rozmrazení, neboť by to byla pochopitelně pro společnost velká reklama. Z té příčiny také společnost L. E. S. usilovala o to, aby mohla zmrazit Winstona Churchilla — není však známo, co na to řekla lady Churchillová.

—

Zatím tedy shánějí zmrazovací společnosti mrtvol — CONTINUELIFE CORPORATION, CRYOLIFE CORPORATION, L. E. S., COMPAGNIE JUNO — méně proslulé zákazníky a řeší technické otázky se zmrazením a rozmrazením mrtvol, na něž čekají například v Los Angeles mrazírny, jež mohou pojmout 5 000 nebožtíků. Byly otevřeny 15. ledna 1965 a uskladnění nebožtíka přijde na 8 000 dolarů. To je slušná částka, ale nesmíme pouštět ze zřetele výhody. Nejenom ty, jež přinese prodloužený život a budou spíše rázu duchovního, ale i hmotné.

Takto snad nebude vypadat mrazení méně majetných

Nebožtík, který si před zmrznutím uloží kapitál 1.000 dolarů, bude mít bez práce a starostí po rozmrazení

ZA STO LET 19.000 DOLARŮ

ZA DVĚ STĚ LET PAK 370.000 DOLARŮ

RADOVAN KRÁTKÝ

Nelze popřít, že celé toto pohřební podnikání je ještě v plenkách, že je čeká řešení nejrůznějších problémů technických a společenských, nelze však také popřít, že úspěch by obrátil naruby veškeré dosavadní pohřbívání a vše, co s tím souvisí. A nebyl by to jen katastrofální zvrat společenský či morální, ale i hospodářský.

V JAKÉ RAKVI JE POHŘEB NEJLEPŠÍ?

V tom okamžiku, kdy k pohřbu — projevu piety a úcty — začaly narůstat obřady, začaly se rodit monopoly. Pohřební monopoly mají solidní základy už ve středověku. Již tehdy církev diktuje ceny pohřbu, o další zisky pak svádějí pranici kostelníci, zpěváci, hrobníci, nosiči a všichni, kdo doplňují pohřební obřad. Kapitalistické podnikání monopolizaci jenom vylepšilo a postaralo se o jiné dělení zisku. Do hry vstoupil konkurenční boj a také honba za zákazníkem — nebožtíkem. Těžko říci, zda to byl obchodník s mramorovými náhrobky nebo obchodník s rakvemi, kdo pochopil brzy sílu reklamy, byť i prostoduché, neboť nabízela výrobek pod klasickým heslem: „Nečekejte na poslední okamžik!"

—

Obchod s potřebami pro poslední věci člověka je křehká záležitost — píše Robert Miquel v tuze zasvěcené stati o obchodu a reklamě.

POHŘEBNÍ ÚSTAV MICHEL VÁM RADÍ: ZAHALUJTE SE ŘÁDNĚ V TOMTO CHLADNÉM POČASÍ!

Tuto dobrou radu nad zlato otiskl bruselský *Le Soir* 29. ledna 1954. Té protřelé starostlivosti! Každý, kdo se odkopal, vzpomněl si pak dojista na pohřební ústav Michel, který to s ním myslel od začátku dobře. Vraťme se však k ironizujícímu článku Roberta Miquela:

... zredigování sebemenšího plakátku vyžaduje jistou úvahu. Je rozhodně lepší, vyhneme-li se stylu ohlasu, který měla jistě zpráva v rubrice ÚMRTÍ v listu Journal de Lilliers:

Pan Delattre oznamuje svým četným zákazníkům ... u příležitosti úmrtí své matky, že rakev z fibrocementu vydrží bezmezně. Nabízí proto rodinám starostlivým o uchování těl svých drahých zesnulých, aby si opatřily rakve z fibrocementu, které budou stále na skladě ...

Formulace, jež útočí na představivost čtenáře, musí mít velice jemné odstíny ... a tato šokující zpráva, otištěná v La Nouvelle République, *patrně nepřinesla žádoucí úspěch:*

Oči, jež byly zatlačeny, vidí i z druhé strany hrobu ... mějte tudíž na paměti, že jejich pohledu

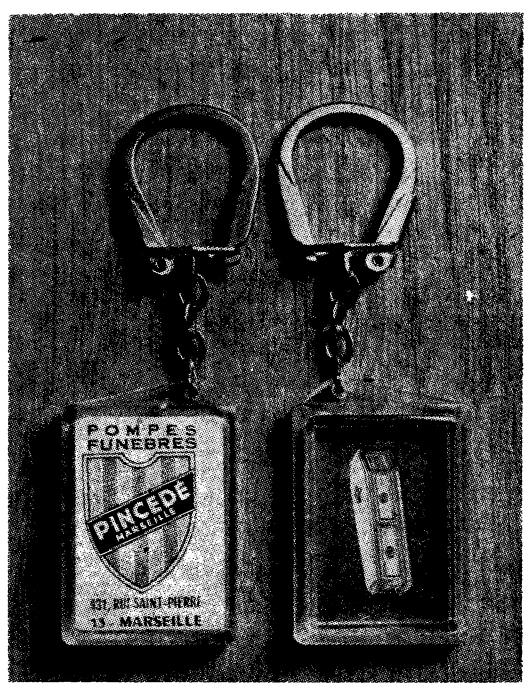

Kroužky na klíče s reklamou pohřebního ústavu

RADOVAN KRÁTKÝ

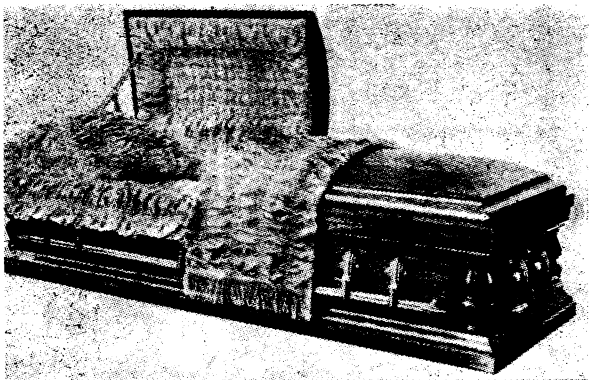

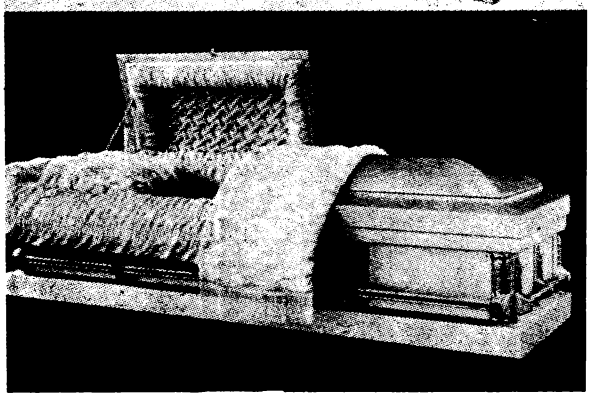

Kterou zvolit? Dubovou, vyloženou krepdešínem (horní obrázek), anebo nezničitelnou (obrázek dole)? Pomysleme však na tlačenici pod zemí, kde se jednoho dne nezničitelné rakve začnou nebezpečně kupit!

máte skýtat pravé či umělé květiny, čímž doplníte jejich příbytek. Firma Pisan vám pomůže ve volbě . . .

Reklama pohřebních ústavů se však dnes už neobrací při podnikání přímo na zákazníka, ale obezřetně hledá spojence. Neocenitelné služby může poskytnout domovník či domovnice; nájemník, jenž se dočítá z tištěné cedulky, že domovník přijde hned nebo NÁJEMNÍCI SE ŽÁDAJÍ, ABY SI ŘÁDNĚ ČISTILI OBUV A NEDĚLALI HLUK, si může být jist, že tyto cedulky dodal pohřební ústav spolu s jinou cedulkou:

V případě úmrtí v domě jest v zájmu p. t. správce či správcové, aby telefonoval(a) neprodleně firmě X., jež zařídí veškeré formality a vypraví pohřeb . . . Provize jsou u nás jisté peníze, a nikoli jen plané sliby, a jsou vypláceny přesně podle nejvyšších tarifů . . .

Některé firmy si zvykly před rokem 1939 nabízet . . . barometry, budíky, kalamáře . . . dokonce i slánky, takže . . . při každém solení polévky se připomněla pamětihodná věta:

V případě úmrtí telefonujte firmě X., prémie zajištěny . . .

Reklama pohřebního podnikání však dosáhla některých vrcholů a dílo, jež otiskl CRAPOUILLOT — nazvané *Dobrý den, pane Baudone* — lze zařadit mezi mistrovské dramatické kusy. Má pět jednání, promyšlené dialogy a šťastně vyřešený závěr — žel, není znám autor. Lze pouze říci, že dílko vydala firma FUNÉFRANCE, jež dodává vše potřebné k pohřbům. Firmu řídí slečna Bertrandová, dcera zakladatele, a jejím spolupracovníkem je bratr v Portoricu, obchodující s umělými květinami. Firma Funéfrance byla nedávno překřtěna na FLORALUX — Je to poetičtější a cítíme v tom zásah něžné ženské ruky.

—

Aby slečna Bertrandová potřela konkurenci, dala sestavit pro své agenty zmíněné drama, z něhož i člověk na hlavu padlý pochopí, co má dělat a jak sehrát svou roli s truhlářem, aby vylepšil truhly a kupoval od firmy FLORALUX dříve FUNÉFRANCE.

—

Nuže, opona jde vzhůru, jsme v truhlářství pana Baudona, jemuž budeme říkat prostě jenom „pan truhlář", a k jeho štěstí (dosud netušenému) zavítal do vísky agent firmy FLORALUX, příjemný to mladý muž.

VY: Dobrý den, pane truhláři!

ON: Dobrý den!

VY: Jsem z Floralux. Přišel jsem za vámi kvůli držadlům a vnitřním garniturám rakví.

ON: (mlčí)

VY: Jistě také děláte pár rakví pro vesnici.

ON: Ano, sem tam.

—

(Výstup 2. — agent láká truhláře z dílny.)

VY: No tak vidíte, mé auto stojí přede dveřmi, pojďte se podívat na dvě a půl minutky se mnou na můj artikl, vezu ho rovnou z továrny. Váš názor mi může být na prospěch a mohu vám poskytnout provizi

podle regionálního tarifu. (Vyjdete první z dílny.) No, jen pojďte na dvě a půl minutky.

—

(Výstup třetí.)

VY: Kolik tak rakví děláte průměrně za rok? Zhruba.

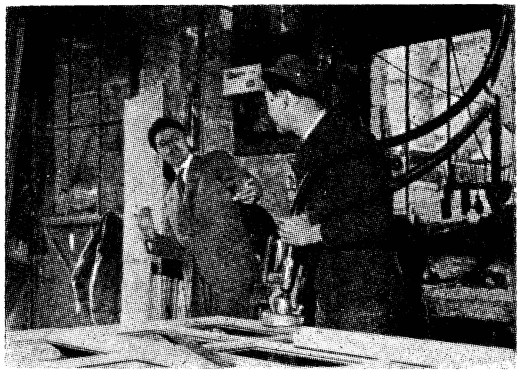

Deset? Dvanáct? No, děláte přece rakve pro vesnici a okolní samoty, ne?

ON: Jo.

VY: Kolikpak jste jich udělal loňského roku? Tucet? Deset?

ON: Ne.. já... tak osm nebo deset.

Žel, nedostatek místa mě nutí podat další jednání v kostce.

Co se odehraje v druhém dějství?

Režijní poznámka firmy praví, že nemá cenu handrkovat se příliš s truhlářem, jestliže dělá jen šest rakví ročně. Pouze v příznivém případě firma slečny Bertrandové agentovi předepisuje, aby řekl:

VY: Tak jen pojďte, pojďte, dovolíte-li, půjdu napřed, podržím vám dveře, tak, takhle pěkně. Jak vidíte, u Montbardů dělají rozkošné věcičky, nejen držadla a garnitury.

Firma Monbard je právě ta, pro niž pracuje pan bratr slečny Bertrandové, takže ho můžeme podezřívat z částečného autorství anebo aspoň z režijních zásahů. Nu, ale truhlář je již ve voze a agent ho seznamuje se svým tovarem. V této chvíli mu má říkat:

VY (otevřete malý model rakve): Nuže dobrá, já vám to prostě ukážu... No tak, co tomu říkáte. Velkolepé, co?

ON: ?????

VY: No, jen si sáhněte, no prosím, sáhněte si... (Poklepáte hřbetem ruky vyložení rakve, aby totéž udělal zákazník.)

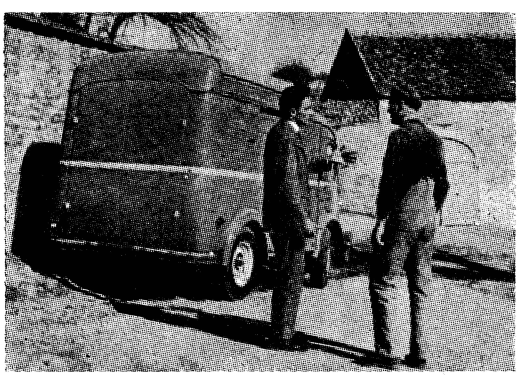

VY: No, to se ví, některý rok se jich udělá o dvě víc, jiný rok zase o čtyři rakve míň. A před dvěma roky jste jich udělal kolik? Dvanáct? Patnáct? Myslím předloni!

ON: Jo tak... no, tenkrát jsem jich udělal myslím nejvíc.

VY: Tak to by klapalo... průměrně to dělá dvanáct až patnáct rakví, že?

ON: Asi tak přibližně.

VY: Tak to by souhlasilo, výborně.

Konec prvního dějství

Expozice končí, a jak vidno, nemluvil jsem do větru, když jsem sliboval znamenitý dramatický kus, lahůdku, z níž musí mít radost každý, kdo chce, aby divadlo byla škola života a umění aby vedlo lidi k žádoucím cílům.

—

RADOVAN KRÁTKÝ

ON: To je hezké, opravdu.

VY: Je to pravé hedvábí, to působí vždycky dobrým dojmem na rodinu. A pracuje se s tím velmi jednoduše. Dostanete celou roli, takže stačí látku jen rozvinout a přibít několika hřebíky, kolem dokola, jde to velmi rychle...

V závěru jednání režie předpisuje:

VY: Dodáváte-li rakev bez téhle garnitury, víte, o kolik přijdete? (Vyjmete úplně novou tisícifrankovou bankovku.) Mezi námi, to je dost hloupé, připravit se při takové příležitosti o peníze...

Děj se však řítí dál, jsme již ve čtvrtém jednání, agent ukazuje, že garnitury do rakví se dodávají v balících i po šesti kusech. A zde již naše optimistické drama končí k radosti truhláře, firmy FLORALUX a nebožtíků, kteří mají možnost odpočívat sladce, měkce a v klidu — díky této nabádavé hře, hluboce lidské a plné pochopení lidských zájmů.

Podobným způsobem samozřejmě nepracuje jen firma FLORALUX, ale i jiné firmy. Kdekdo usiluje o pohodlí člověka po smrti jakož i pozůstalých za jejich života a — jak konstatuje několik článků v CRAPOUILLOTU — nastává dnes všem funebráckým podnikům veliká starost, aby byl pořád dostatek nebožtíků.

—

Jedním z nejpozoruhodnějších dokumentů čísla jsou vzpomínky starého zasloužilého pracovníka pohřebních ústavů, nazvané

HONBA ZA MRTVOLOU

Zní to jako název detektivky a skutečně to k ní má svým způsobem blízko — s tím rozdílem, že se nehledá vrah, ale mrtvola, kterou by bylo možno výhodně pohřbít.

Jinak je tu vše, co v dobrých pamětech má být, neboť pan B. pracoval u branže funebrácké osmatřicet let, desetkrát se přestěhoval, takže zná podnikání v celé Paříži. Dává k lepšímu nejrůznější praktiky ochotně, neboť je přece správné, aby si lidi předávali zkušenosti nezištně — i když jde třeba jen o získání plné moci od pozůstalých, že pohřební ústav má zařídit formality i pohřeb.

. . . člověk, který získal tenhle papír podepsaný rodinou pozůstalého, neztratil den. Jenomže není snadné přijít k pozůstalým první. Je třeba mít styky. Je třeba sledovat nemocné a být dobře informovaný o nehodách . . .
Už v dobách, kdy se chodilo do domu, to bylo složité, ale dnes je to děsná dřina. Lituji začátečníky. Učednická léta jsou dlouhá. Nikdy se nedopočítáte, kolikrát jste to musel zkoušet, kolikrát musíte jít za domovníkem, na faru do nemocnice . . . V některých pohřebních ústavech vás posílají každý den „dělat" fary. Spokojíte-li se však s opisováním jmen a adres zesnulých na vývěsních tabulích v sakristii, nedotáhnete to nikdy nikam. Je také třeba umět využít této drobné statistické práce k navázání rozhovorů. Záleží vůbec na umění konverzace s cirekvním personálem. Jsou to chytří lidé. Vědí, u koho se podávalo poslední pomazání, ale nejste-li dobře zapsán, nikdy vám nedají správné adresy. Když to Prozřetelnost dovolí, složíte poklonu panu faráři. Jen velmi zřídka však získáte nějakou důvěrnou zprávu z těchto pramenů — nicméně je nezbytné být s těmito pány zadobře, protože mají v rodinách veliký vliv.
. . . po návratu do kanceláře se zanesou do deníku adresy zesnulých získané v kostele s poznámkou o podniku pověřeném vypravit kondukt. Tyto poznámky slouží k sestavení měsíčních statistik. Prostředky a kontrola se zdokonalily, ale v tomhle se pokračuje pořád jako dřív, nadále se dělají fary. Je to práce, která skončí tím, že si

RADOVAN
KRÁTKÝ

nabijete nos. V podnicích, které mají filiálky, jako třeba u Rublota, se seznamy, do nichž každá kancelář zapisuje kondukty, shromažďují v centrále, a jestliže nějaká filiálka vykazuje cifru příliš chabou, ředitelství hned telefonuje šéfovi důtku: „Co tam děláte? Chrníte? Koukněte na domovníky vaší konkurence. Slibte jim o dvacet franků víc. Vyřiďte to ode mne organizačním pracovníkům!"

Kde s úspěchem sehnat nebožtíka?

. . . jde se tedy zase za domovníky, za portýry na kliniky a ošetřovatelí, obejdou se všichni informátoři a zase se začne s konverzováním. Chodí se dokonce i přímo za zákazníky. Bez ohledu na zákon se riskuje a jde se na chodby úřadů, ulovit toho, kdo přichází ohlásit úmrtí. To je práce nebezpečná, protože inspektoři města Paříže střeží a ochraňují výdělek představených městských služeb pod záminkou, že dbají o dodržování slavného zákona z Vichy: každý zaměstnanec soukromé firmy, který bude přistižen v obvodu radnice, kde nemá co dělat, zaslouží potrestání — a protože jsou pod přísahou, mají právo určovat, co je přestupek. Pro zaměstnance úřadu, kteří se dají lapit, je to stejné. Mají formálně zakázáno informovat soukromé podniky a pro ně jako pro nás je to kvalifikováno termínem „přečin pro nadhánění zákazníků".

Pro nás je to vždycky pitomé, protože přestupek jde na vrub zaměstnance. Podnik morálně odpovědný není, spokojí se tím, že zaplatí pokutu a že si přitom hraje na spravedlivého. Před soudem vám pak řeknou: „To není zrovna moc pěkné, co jste tam dělal! Lovit rodiny, které mají smutek, ačkoli jste náležitě zpraven o tom, že je to zakázané, a ačkoli jste to několikrát slyšel. Měl byste se stydět." Když pak stojíte před šéfem, vycinká vám jiným zvonečkem: „Vy chlape pitomá, co jste to tam dělal? Podruhé si laskavě dávejte pozor!"

Náš ustaraný pracovník pohřebního ústavu dále vykládá, jak obelstít strážníka na chodbě úřadu. Úspěšná může být výmluva, že dotyčný shání nějaký opis či výpis z matriky. Dobré je mít připravené nějaké blankety a ještě lepší mít potvrzení za zapravení kolku (má-li ovšem člověk někoho příbuzného v čtvrti, na jehož matričním úřadě shání adresy).

Mějte však na zřeteli, že se každý zásadně snaží vyhnout riziku, že bude mít nepříjemnosti na chodbách oddělení, kde se vede osobní rejstřík — nemá-li dobrého typa. Nejlepší informace podávají samozřejmě úředníci sami. Jsou však čím dál vzácnější — i když ještě jsou takoví, co za úplatek (což je normální, ne-li legální) zatelefonují smluvenou větu a ohlásí tím, že je možno udělat kšeft. „Malému se daří dobře — byla to jen rýma" nebo „Lucinka se vrátila, má zdraví v pořádku!" To je signál. Za několik minut nato musíte být v blízkosti kanceláře, kde se ohlašují úmrtí, vystihnout označenou rodinu a pustit se do toho za lepších podmínek.

O popudlivém a zoufalém pozůstalém, jemuž je sděleno: „Vidím, že jdete ohlásit úmrtí. Tady to není vhodné, úřad je daleko, dovolíte-li, mohu vám pomoci, ježto jsem tak trochu od toho!"

Jsou dvě odpovědi, záleží na štěstí. První je výkřik rozhořčení: „Že se nestydíte spekulovat s mrtvolami, měl bych vás dát zatknout!"

style
LEADERSHIP

Styles inspired by gowns from 5th Avenue and the Rue de la Paix place the mark of Leadership on A.R.K. garments.

Display them proudly. Look for the A.R.K. display at your State Convention.

BURIAL A.R.K. GARMENTS
"No Other Tribute"

A.R.K. Garment Co.
900 HODIAMONT AVE., ST. LOUIS, MO.
Largest Burial Garment Manufacturers

Style No. 931

Elegantní dámské šaty do rakve

The Davis Never-Slip Chin Support

The best support on the market. We trust to your honesty. Order a set on 30 days trial. If satisfactory at the end of 30 days pay for them, if not satisfactory return them to us. Set composed of one 3-inch and two 4-inch supports.
Price, 50 cents each, or $1.25 per set, post-paid.
HANSELMAN & DAVIS, 404 Third St., MANISTEE, MICH.

Vrchol funebrácké techniky — Davisova podpěra, jež dokonale podpírá bradu zesnulého

ETERNA-CRIB...

The long-needed INEXPENSIVE item for the funeral trade!

The Eterna-Crib is a high density, expanded Polystyrene casket specifically designed for still borns, fetals, and prematures. It looks expensive, yet costs far less than the average wooden container, or caskets made of comparable materials. It won't rot, decay, corrode, or deteriorate. When sealed, it acts as a completely waterproofed, permanent vault. The Eterna-Crib is sold only through casket companies and supply houses.

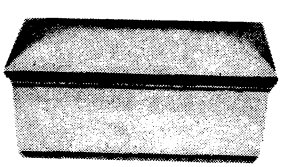

Sales representatives interested in handling this line should write:

Filaform co. **P.O. BOX 53, CABANNE STA. ST. LOUIS 12, MO.**

V takovém případě hleďte co nejrychleji zmizet. Naštěstí však druhá odpověď je častější — je to jakýsi povzdech vděčnosti: „Ach, vy jste od toho! Mohu vás poprosit o radu? Víte, v takovýchto okamžicích, vždyť to znáte . . .“

Pak už můžete zavést svého klienta do kanceláře, aby podepsal blanket. Jestliže se při uzavírání této obchodní záležitosti objevíte dva — protože vedle úředníka, který informoval vás, informoval nějaký jeho kolega konkurenční firmu, je samozřejmě nutné vyhnout se kraválu před pozůstalými, což nebývá snadné.

Naštěstí máme i jiné zpravodajské zdroje. Personál z klinik, z nemocnic má například zprávy prvního řádu. Stalo se mi častokrát, že jsem měl zprávu o úmrtí někoho daleko dřív než jeho rodina.

Když máte jméno a adresu zesnulého, jdete za pozůstalými ve dvou. Kolega vstoupí první a oznámí s taktem úmrtí, jako by přicházel z nemocnice, a ukončí svůj projev takto: „Budete si muset pospíšit s vyřízením úředních formalit a zařízením pohřbu.“

Když sejde se schodů, popíše vám, o jaké zákazníky jde, a vy jdete nahoru nabídnout své služby. Jen výjimečně se stává, že to nevyjde.

Hyenismus funebráckých kolegů — zhouba spolupráce.

. . . všechny složky, s nimiž spolupracujeme, mají právo na odměnu, která je stanovena sazbami pod dohledem odborů . . . ale mnozí těží ze situace organizačního pracovníka tváří v tvář rodině zesnulého a žádají přídavky, které jsme jim nuceni dát.

Je tedy třeba najít prostředky, jak to dostat zpátky . . . Vezměme nosiče mrtvých: dva jsou určeni k tomu, aby mrtvolu uložili, čtyři pro transport. Šest je jich v tom případě, že je tělo těžké nebo rakev kovová, jichž se obligátně používá v Paříži. Zvykli si však vyžadovat přídavek, a tváříte-li se váhavě, používají zarážejících argumentů. Řeknou: „Jo, když se nechcete praštit přes kapsu, tak vám s ním budeme mlátit o zdi.“ A nejhorší na tom je, že to udělají. Mlátí rakví na schodišti, což působí špatným dojmem, rodina si na takové služby stěžuje a my jsme za to odpovědni.

Nebo jiný příklad: katafalk a uložení na máry není monopolizováno, dodavatelem jsou soukromé firmy, ale nosiče dodává město Paříž. Když ukončili uložení mrtvoly, žádají přídavek za uložení rakve na katafalk. Odmítneme-li, nechají vám rakev na zemi. A my musíme mlčet, ať to vypadá sebepřekvapivěji, je to legální. Jediné řešení by bylo: přivést nosiče od firmy, jenže tato náhrada by přišla příliš draho, a tak se radši klopí. Připočtěte k tomu spropitné nosičům, spropitné těm, co přivezli rakev, spropitné šoférovi pohřebního auta. V případě, že převoz činí víc než 200 kilometrů, nesmíte zapomenout na dáreček pro ty, co uzavírají olověnou rakev, a nakonec přijdou čalouníci . . .

Americká reklama na věčné rakve — na které se už dlouho čekalo. Jsou zhotovovány z polystyrenu, který se nerozpadne, a jsou určeny zvláště pro mrtvá novorozeňata či dítka předčasně narozená. Americký časopis Funeral Director, který reklamu přinesl, upozornil ovšem, že prodává výhradně jen grosistům.

Básník Antonin Artaud roku 1947 sám se svou smrtí na poslední cestě

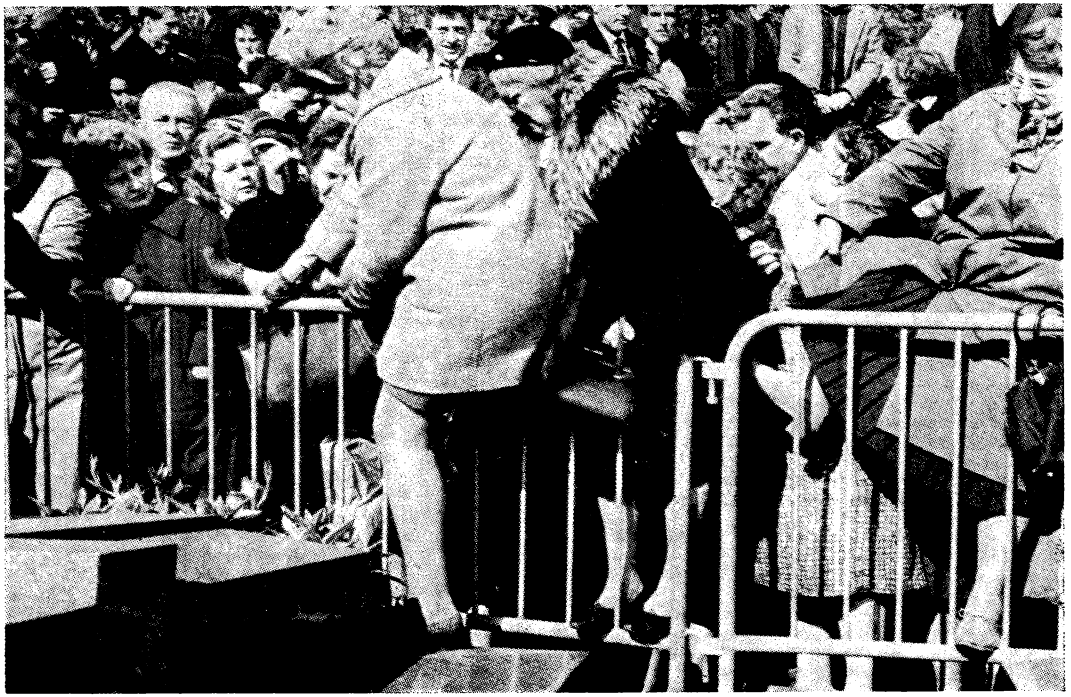

Loučení na hřbitově s Edith Piaffovou r. 1963

Vhodný smutek pro sirotky! Šály, šaty, smuteční šperky, konfekce atd. Zvláštní speciality pro náboženské družiny — smuteční roucha během 10 hodin.

Ale to ještě není všechno, na krku máte toho, kdo řídí vůz s květinami . . . Když je všechno komplet, nosiči mají právo odmítnout další věnce anebo žádat zvláštní odměnu.

Co můžete dělat? Solíte a solíte — odborný tarif není stejný pro ně i pro vás, jejich je nižší než náš.

Na hřbitově musíte znova podmazávat, personál, hlídače, kopáče . . . všichni patří k městským službám, ale i tady riskujete komplikace, neprojevíte-li sdostatek štědrosti. Nařízení praví, že předák kopáčů musí hlasitě oznámit strážmistrovi číslo značky, která je na všech rakvích. Toto matriční číslo se běžně oznamuje tiše, pokud všechno klape. Odmítnete-li však spropitné, dopadne to tak, že se při pohřbívání huláká, což působí špatným dojmem . . .

Jeden anglický lékař se vrátil z Persie, odkud si přinesl poznatek, že tam při každém pohřbu shromažďují slzy účastníků pohřbu do láhve, které pak slouží co lék proti určitým chorobám. Každá osoba, jež želí smrti zesnulého, obdrží houbu určenou k otírání očí. Když obřad skončí, každý vrátí houbu knězi, jenž ji vymačká do zvláštních nádob. Slzy pak jsou slity do láhve . . .

FAMILY DOCTOR 20. února 1901

CRAPOUILLOT uzavírá číslo věnované „nejlepšímu obchodu na světě" úvahou o tom, že jednoho dne snad člověk pochopí, jaký je jeho přirozený los, a skoncuje s divadlem, jež se odehrává kolem pohřbů.

Tím by ovšem přišli na mizinu všichni obchodníci s nebožtíky.

Zatím se však zdá, že parády kolem pohřbů léty přibývá a filosofického zamyšlení ubývá. Jedni se chtějí rozpadnout v prach v lesku a nádheře, ať už ji měli či neměli za svého života dost, druzí se starají — jako by chtěli nahradit nebožtíkovi pohřebním pozlátkem to, co mu nedali zaživa.

Za těchto okolností obchod s pohřby a nebožtíky bude mít stále zlaté dno.

V USA umírá každoročně 1,700 000 lidí a je tam celkem 25 000 pohřebních podniků, které dosahují zisku 2 miliardy 550 miliónů.

Stále ještě však dožívají i nejrůznější primitivní náboženské představy, a to i tam, kde by bylo lze čekat více filosofické rozvahy. Neboť co jiného, ne-li bezvýznamný fetiš, je balzamování mrtvých a vystavování jich pak pod sklem k úctě potomků, kteří mají zato, že vyznávají nejpokrokovější názor na svět.

Evelyn Waugh v románu *Drazí zesnulí* má scény, které šokují a nahánějí husí kůži. Líčí například, jak se při balzamování dělá úsměv mrtvole tím, že se vystřihne ovál z kartónu papíru a vsadí se mrtvole do úst. V nejrůznějších publikacích na Západě však lze číst mnohé jiné praktiky z pera odborníků a vychází i odborná revue THE EMBALMER'S MONTHLY, vydávaná v Chicagu.

A tak uvažující člověk musí spatřovat v oblasti pohřbů více komična než tragična, neboť péče o člověka (žel, jen mrtvého) je tu často dovedena až do absurdna, bezuzdého cynismu a nelidské jizlivosti. Černý humor (či jiné dílo) pak nemusí udělat valné kroků, aby se dostal k funebráckým žertům a šklebům, jejichž krutost tkví někde docela jinde. (Tam ostatně také musí hledat literární historik kořeny.)

Není tedy nic tak neobvyklého — když na závěr této jakési recenze časopisu CRAPOUILLOT po tom všem, co tu bylo v dokumentech řečeno — popřeji v duchu dnešního převládajícího názoru na „pompes funèbres": ŠŤASTNÝ A VESELÝ POHŘEB!

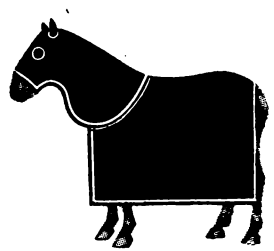

RADOVAN KRÁTKÝ

6 ROČNÍK 13 ROK 1968

Šéfredaktor Josef Kadlec
Redakce Ludmila Dušková, Eva Kondrysová,
Eva Pilařová, Marie Zábranová
Obálka a grafická úprava Miloslav Fulín
Technický redaktor Alois Hodek

Redakční rada
Otakar Bartoš, Lumír Čivrný, Jan O. Fischer,
Jarmila Fromková, Eduard Goldstücker,
Jiří Honzík, Ludvík Kundera, A. J. Liehm,
Miroslav Míčko, Jaroslav Průšek, Jan Řezáč,
Zdeněk Vančura, František Vrba

Adresa redakce Praha 1, Na Florenci 3
Telefon 242041

Vydává Odeon,
nakladatelství krásné literatury a umění,
Praha 1, Národní 36

Tiskne Rudé právo, tiskařské závody,
Brno, nám. Rudé armády č. 13

Rozšiřuje Poštovní novinová služba
Objednávky a předplatné přijímá PNS —
ústřední expedice tisku, administrace odborného
tisku,
Brno, Obránců míru č. 2

Vychází šestkrát ročně
Cena jednotlivého čísla 12 Kčs
Prosinec 1968

Do sazby 15. srpna 1968

SVĚTOVÁ LITERATURA
REVUE ZAHRANIČNÍCH LITERATUR